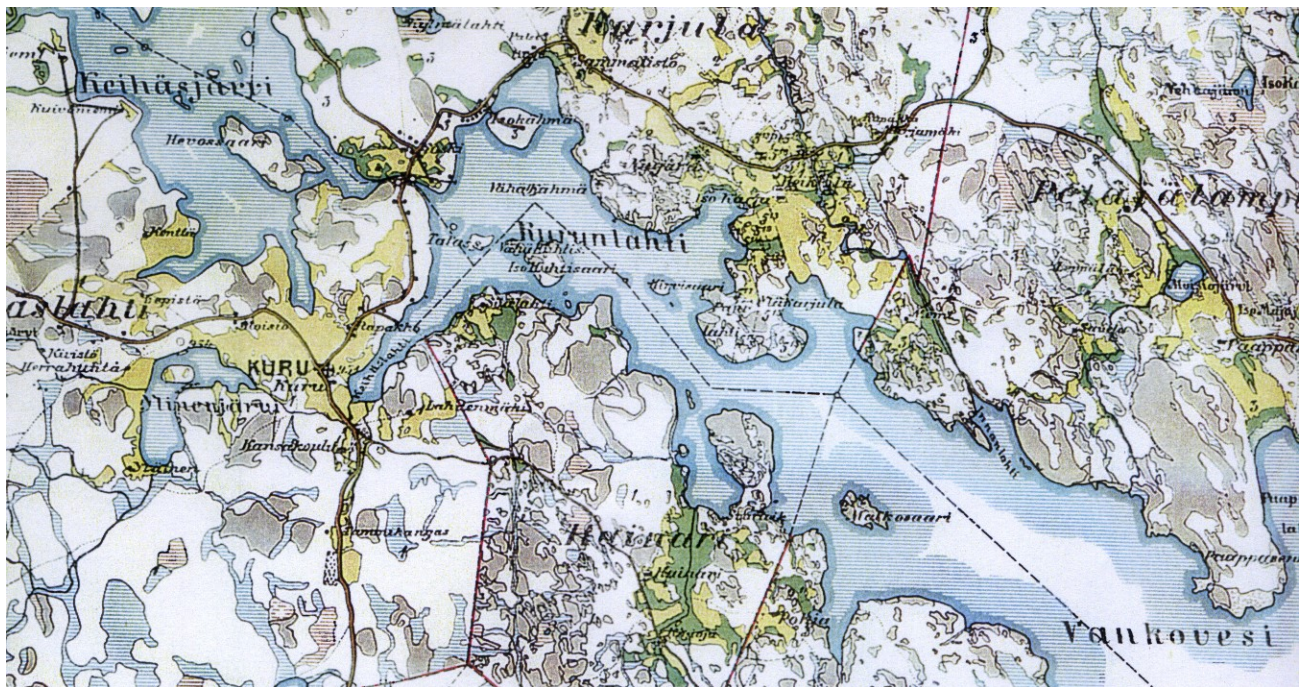

M A A J A V E S I

KURUN KUNTA

RANTAOSAYLEISKAAVA
Rakennetun kulttuuriympäristön selvitys

Sivu

1. RAKENNETUN KULTTUURIYMPÄRISTÖN SELVITYKSEN LÄHTÖTIEDOT	1
1.1 Kurun asutushistoria	1
1.2 Kantatalot	2
1.3 Pirkanmaan kulttuurihistorialliset kohteet	4
2. INVENTOINTIKOhteet	4
2.1 Inventointitapa	4
2.2 Kohdekuvaukset	4

Muutos	Pvm/Tarkastanut	Pvm/Hyväksynyt	Pvm/Julkaissut	Huomautukset

TEHTÄVÄN KUVAUS

ESIPUHE

Kurun kunnan rantaosayleiskaavatyöhön liittyvä rakennetun kulttuuriympäristön selvitys on laadittu vuosien 2001 ja 2002 aikana. Museovirasto on katsonut aiemmin tehdyt selvitykset riittämättömiksi, jotta kulttuuriympäristön arvot voitaisiin riittävästi huomioida kaavoituksessa. Työn ohjauksesta vastaa Museovirasto, mutta käytännössä selvitystyön ohjaus- ja valvontavastuu on siirretty Tampereen Museoilta, jossa työstä on vastannut rakennustutkija Hannele Kuitunen. Tampereen Museoiden ohjeiden mukaan varsinaisen selvitystyön suorittivat Maa ja Vesi Oy:n Tampereen toimiston projektipäällikkö Markku Koskinen ja rak.arkkit., arkkit.yo Pasi Vierimaa.

YHTEENVETO JA JOHDANTO

Rakennetun kulttuuriympäristön selvitystyön tavoitteena on ollut selvittää rantaosayleiskaava-alueen kulttuurihistoriallisesti merkittävät maatilat ja muut kohteet sekä niiden ympäristöt ja määrittää niiden kulttuuriarvojen ohjausvaikutus rantaosayleiskaavatyöhön. Kurun asutushistoriaan perehtymisen ja historiallisten karttojen arkistotutkimusten jälkeen määriteltiin 45 kpl maastossa tarkistettavaa kohdetta, joista laadittiin inventointilomake (liite A) Tampereen Museoiden ohjeiden mukaisesti. Yhdessä Museoiden ja selvitystyön laatijoiden kesken määritettiin lopuksi kunkin kohteen huomioimisesta rantaosayleiskaavassa. Rakennusinventointeja ei selvityksen yhteydessä tehty.

TIIVISTELMÄ

Rakennetun kulttuuriympäristön selvitystyön perusteella määriteltiin Kurun ranta-alueille 20 pihapiiriä, joiden ympäristö tulee säilyttää (/s) sekä useita maisemallisesti arvokkaita peltoalueita (MA). Selvitystyö voidaan katsoa tarpeelliseksi suorittaa viimeistään ranta-osayleiskaavoituksen yhteydessä, koska selvitystyössä esille tulleita yksityiskohtia ei ole aiemmin alueella tutkittu eikä määritetty kulttuuriarvojen huomioimistapaa maankäytön suunnittelussa. Vastaavanlainen selvitys olisi luonnollisesti tarkoituksenmukaisinta laatia koko kunnan alueelle ennen ryhtymistä laajoihin koko kuntaa koskettaviin maankäytön suunnittelutöihin.

Tampere, 12.8.2002

Maa ja Vesi Oy

Markku Koskinen
projektipäällikkö

Pasi Vierimaa
rak.arkkit., arkkit.yo

1. RAKENNETUN KULTTUURIYMPÄRISTÖN SELVITYKSEN LÄHTÖTIEDOT

1.1 Kurun asutushistoria

Kurun kunnan alue on ennen 1550-lukua jakaantunut lähinnä Pirkkalan ja Vesilahden talojen erämaaomistuksiin. Kuningas Kustaa Vaasa julisti v. 1542, että asumattomat erämaat kuuluvat ”Meille ja Ruotsin kruunulle”. Päätökseen vaikutti tarve osoittaa uudisasukkaille asuinalueita ja toisaalta saada kruunulle lisääntyviä verotuloja. Entiset eräomistajat saivat vain sen edun, että heillä oli etuoikeus erämaitten viljelyynottoon, jos he sitä tahtoivat. Muuten kaikki asuiskelpoiset erämaat otettiin korvauksetta valtion omaisuudeksi.

Kurun ensimmäinen uudisasukas oli Niilo Pietarinpoika Vesilahdelta, joka asettui asuttamaan Karjulaan jo v. 1539. Vuoden 1552 eräluettelon mukaan Kuruun oli asettunut 5 uudisasukasta ja vuoden 1564 luettelon mukaan heitä oli 7. Maantarkastuskirjan mukaan 1580 Kurun alueella oli yhteensä 21 taloa. Vuoden 1636 kylvöluetteloiden mukaan 20 talolla oli peltoa. Uudisasukkaat rakensivat pian käyttöönsä myllyjä, joita oli Kurun Karjulassa ja Olkitaipaleella jo v. 1636. Vuonna 1585 kannettiin ensi kertaa myllyveroa, jolloin todettiin, että Kurun myllyssä voi jauhaa ympäri vuoden.

Kurun asutuskauden alkuaikoihin vaikuttivat nälkävuodet ja sodat, joihin talonpojat osallistuivat niin, että osa taloista oli aika ajoin autioina. Varsinkin Suuret kuolovuodet 1696-1697 ja Isoviha 1700-luvun alussa autioittivat useita taloja. 1700-luvun alkupuolella asutustoiminta oli vähäistä, mutta vuoden 1747 halkomisasetus mahdollisti jo talojen jakamisen, joka vilkastutti uusien viljelystilojen syntymistä. Myös 1700-luvun lopulla helpottunut torppien perustamismahdollisuus lisäsi asutustoimintaa. Vuonna 1725 Kurussa oli 26 taloa, vuonna 1755 jo 32 taloa ja vuonna 1795 yhteensä 36 taloa. Kuitenkin vasta v. 1797 Kurussa valmistuneen isojaon perusteella perustettiin suuremmassa määrin uudistiloja. Isojakoon sisällytettiin nk. liikamaan erottamisen periaate. Mikäli jakokunnan osakkaat eivät käyttäneet etuoikeuttaan liikamaiden haltuunottoon, kruunu perusti liikamaille uudistiloja tai hallitsi niitä kruununmetsinä. Mm. Kurun Aurejärven ja Riuttaskorven kylissä todettiin olleen hyvin paljon liikamaata, joten niille perustettiin 1800-luvun alussa 11 kruunun uudistilaa ja 10 kruununtorppaa. Vuonna 1808 Kurussa oli jo 69 taloa ja vielä vuonna 1865 taloja oli 76. Torppia Kurussa oli vuonna 1775 yhteensä 17, vuonna 1808 niitä oli jo 86 ja vuoteen 1865 mennessä torppia oli perustettu 170. Koko Vanhan Ruoveden pitäjän suurin yhtenäinen kruununmetsä muodostettiin Kurun pohjoisosasta Itä-Aureen kruununmaaksi (siihen sisältyi myös liikamaita Ruoveden Haukkamaan jakokunnasta), jonka pinta-ala oli noin 41 000 ha.

Rakennetun kulttuuriympäristön selvityksen lähtökohdaksi on pyritty selvittämään juuri isojaon jälkeen suunnittelualueella olemassa olleet tilat, ns. kantatilat, ja niiden torpat. Kulttuurihistoriallisesti merkittäviä taloja ja pihapiirejä on mahdollisesti perustettu em. ajankohdan jälkeenkin, mutta tämän katsottiin antavan varsin kattavan kuvan Kurun arvokkaista kulttuuriympäristöistä.

1.2 Kantatalot

Rantaosayleiskaava-alueella sijaitseviksi kantataloiksi on määritetty lähtökohtaisesti isäntäluettelon v. 1552-1721 mukaiset seuraavat tilat:

- Aurejärvi, Pusu (1573-)
- Aurejärvi, Saksa (1573-)
- Karjula, Isokarju (1558-)
- Olkitaipale, Mylläri (1562-)
- Petäjälampi, Ikonen (1562-)
- Petäjälampi, Paappanen (1600-)
- Riuttaskorpi, Luomajärvi (1584-)
- Riuttaskorpi, Puntanen (1572-)
- Vaakaniemi, Toikko (1562-)

Lisäksi Teiskon kunnasta Kuruun liitetyn Länsi-Teiskon alueella ollut em. ajankohtana ainakin seuraavat tilat:

- Kahanpää, Yli-Rantala (1544-)
- Kaitalahti, Niemi (1580-)
- Pengonpohja, Ylä-Hankala (1584-)
- Pengonpohja, Piuhari (1580-)
- vanhoja ovat myös Hannunsaran kylän Hannu ja Kahilan kylän Kahila

1700-luvun alkupuolella Parkuun jakokunnan yhteismaalle perustettiin Ristaniemen uudistalo. Karjulan Isokarju jaettiin kahtia 1740-luvun lopulla.

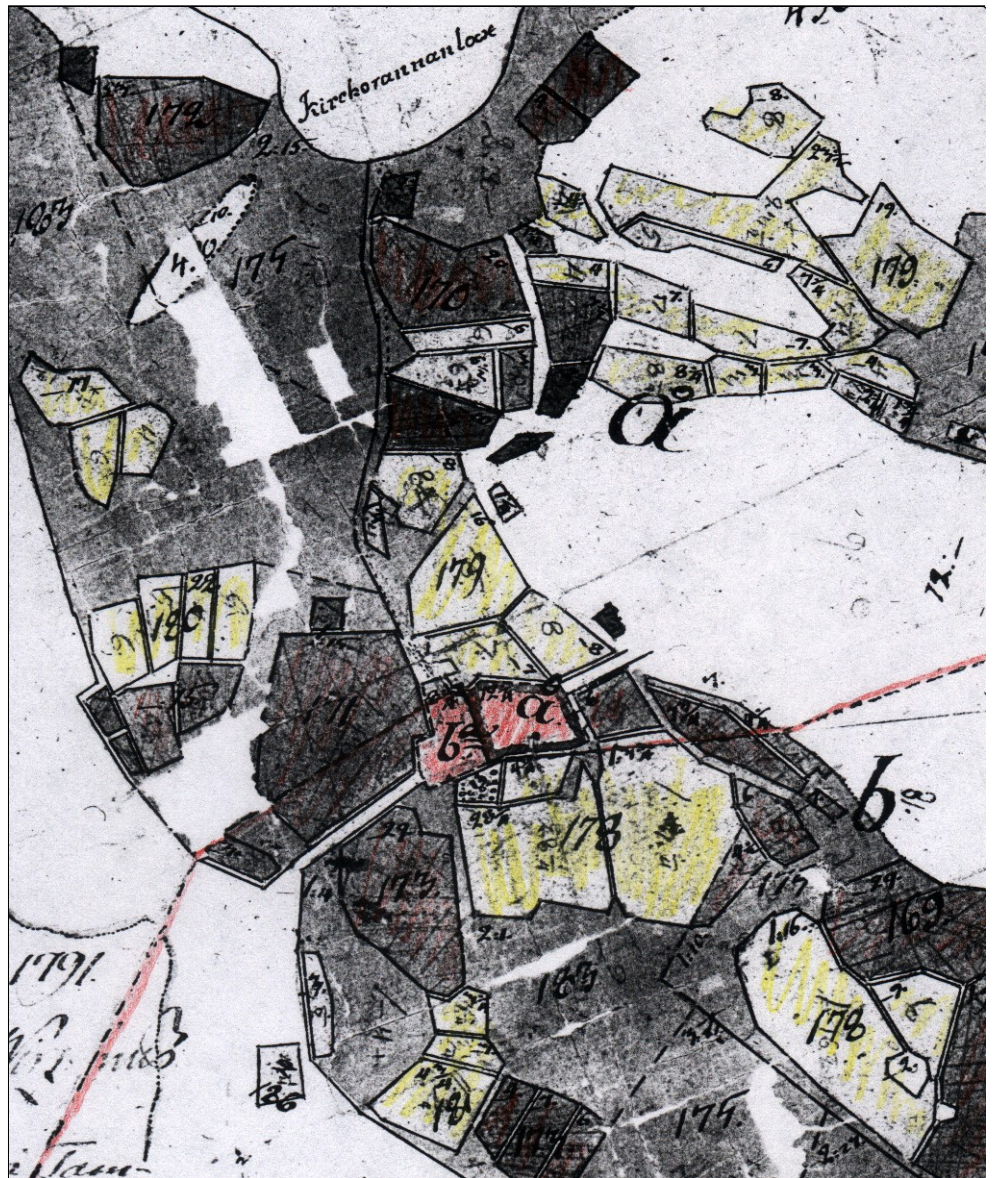
Isojaossa 1797 todettiin mm. Aurejärven ja Riuttaskorven kylissä olevan paljon liikamaata, joten em. kylien alueille perustettiin 12 uudistilaa ja 10 kruununtorppaa, joista ranta-alueella ovat vain Ainejärvi, Tervajärvi, Järvensivu, Suojärvi ja Haukijärvi. Isojaossa perustettiin myös Karjulan kylän Petäjäniemi ja Kuusitaipale, Olkitaipaleen kylän Kastari, Parkkuun kylän Lamminperä sekä Vaakaniemen kylän Leppälahti. Isojaossa perustettiin myös vanhoista torpista uudistiloja mm. Keihäslahden luutnantin virkatalosta erotettiin neljä uudistilaa, joista Lammi ja Leponiemi ovat ranta-alueella.

Hainarin jakokunnan kruununmaasta erotettiin 1834 Karhunkosken tila.

Länsi-Teiskon alueella Kahanpään kylän Ala-Rantala on perustettu 1742, Leppälahden kylän Mattila 1788, Pengonpohjan Ala-Hankala 1769 ja Vanha-Piuhari 1810.

Karttatutkimus

Rakennetun kulttuuriympäristön selvityksen historiaosuuden perusteella valituista kohteista suoritettiin karttatutkimukset Hämeenlinnan maanmittaus-toimiston arkistossa. Vanhimmat käytettävissä olevat ja koko kunnan alueen kattavat kartat ovat isojaon kartat 1700-luvun aivan lopusta tai 1800-luvun alkupuolelta. Arkistosta löytyy alkuperäiset väritetyt kartat, joista havainnollisesti ilmenee talojen pihapiirien ja peltojen sijainnit. Tapauskohtaisesti tutkittiin myös uudempia 1800-luvun karttoja talojen rakennuskan-
nan ja peltojen sijaintien määrittämiseksi.

Kuva v:n 1791 isojakokartasta Toikon tilojen alueelta.

1.3 Pirkanmaan kulttuurihistorialliset kohteet

Pirkanmaan liitto on v. 1990 julkaissut Pirkanmaan kulttuurihistorialliset kohteet, joissa on kohteina määritelty osa em. kantataloista. Seuraavassa on listattu julkaisun ne suunnittelualueella olevat kohteet, joita ei ole historia-selvityksen perusteella jo aiemmin määritetty rakennetun kulttuuriympäristön selvityksen kohteeksi.

- Pölkkylään huvila

2. INVENTOINTIKOhteet

2.1 Inventointitapa

Valitut kohteet inventoitiin maastossa kirjaamalla laaditulle lomakkeelle kunkin kohteen havaitut kulttuurihistorialliset ja maisemalliset ominaisuudet. Lomakkeet ovat liitteenä A. Seuraavissa kohdekuvauksissa on esitetty lyhennelmät inventointitiedoista ja kohteiden vaikutuksesta rantaosayleiskaavaan.

2.2 Kohdekuvaukset

1. Myllylä (ent. Karhunkoski), Hainarin kylä

Tila on erotettu Hainarin jakokunnan kruununmaasta 1834. Rakennuskantaa on säilynyt vähän: asuinrakennus ja huonokuntoinen riipi. Näin ollen tiivistä ja yhtenäistä pihapiiriä ei ole säilynyt. Maisemallinen arvo on vähäinen; peltoja ei viljellä, ei näkyvyyttä järvelle.

Rantaosayleiskaavassa (ROYK) pihapiiri osoitetaan maatilojen talouskeskusten alueena (AM).

2. Kuusitaipale, Karjulan kylä

Kantatalo isojaossa 1794. Tila näkyy isojakokartassa ja se sijainnee yhä samalla paikalla. Päärakennus ja navetta 1940-50-luvulta, aitta mahdollisesti 1800-luvulta. Pihapiiri säilynyt suhteellisen tiiviinä ja eheänä, rakennukset aittaa lukuunottamatta sodan jälkeiseltä ajalta. Maisemallinen arvo on suhteellisen vähäinen; näkyvyys tulo-suuntaan, ei kuitenkaan järvelle.

ROYK:ssa pihapiiri osoitetaan maatilojen talouskeskusten alueena (AM).

3. Juhola (ent. Kuoresjärvi), Karjulan kylä

Kuusitaipaleen (kohde n:o 2) torppa 1800-luvulla, itsenäistynyt 1922. Kokonaisuutena hyvin säilynyt, vaikkakin päärakennuksen uudistus alkeuperäisestä poikkeava. Pihassa erittäin vanhoja aittoja. Maisemallinen arvo on suhteellisen merkittävä; rakennukset sijaitsevat rannan läheisyydessä.

ROYK:ssa pihapiiri osoitetaan maatilojen talouskeskusten alueena, jolla ympäristö säilytetään (AM/s).

4. Kylmäniemi, Karjulan kylä

Kohteen 3 lailla Kuusitaipaleen (kohde n:o 2) torppa 1800-luvulla, itsenäistynyt 1922. Pihapiiri suhteellisen eheä kokonaisuus, säilynyt rakennuskanta sodan jälkeiseltä ajalta (1940-luku). Maisemallinen arvo on suhteellisen merkittävä; rakennuspaikka korkeammalla maastonkohdalla Kuusijärveen työntyvän niemen tyvessä.

ROYK:ssa pihapiiri osoitetaan maatilojen talouskeskusten alueena (AM).

5. Vehkakoski, Hainarin kylä

Hainarin virkatalon torppa 1850-luvulla. Tila todennäköisesti yhä samalla paikalla. Päärakennus ja aitta 1910-20-luvulta, lisäksi talousrakennus, rakennukset kylmillään. Tie halkaisee pihapiirin. Tien toisella puolella asuinrakennus 1970-80-luvulta sekä vanhoja talousrakennuksia. Maisemallinen arvo on suhteellisen merkittävä; pellot yhä viljeltyjä, näkyvyys järvelle. Tienristeys pihassa hallitseva.

ROYK:ssa pihapiiri osoitetaan erillispientalojen korttelialueena (AO). Tien toisella puolella oleva uusi asuinrakennus vanhoine talousrakennuksineen osoitetaan maatilojen talouskeskusten alueena (AM).

6. Palhoniemi (ent. Tyrkkölä, myöh. Nygård), Karjulan kylä ¹⁾

Myöhemmän ROYK:n aluerajauksen tarkistuksen vuoksi kohde ei sijaitse kaava-alueella.

Kantatalo 1616, nykyisin Tampereen kaupungin hoitokotina. Erittäin hyvin säilynyt, hoidettu ja edustava kokonaisuus. Pihapiiri muodostuu kahdesta päärakennuksesta ja kansallisromanttisesta aitasta. Uudempi tiilinen päärakennus on Birger Federleyn 1914 suunnittelema. Rakennus räjäytettiin 1918 sotatoimien yhteydessä, mutta korjattiin myöhemmiin entiseen asuunsa. Rinteen alaosaan rantavyöhykkeeseen kasvaneesta puustosta huolimatta maisemallinen arvo on merkittävä.

1) otteita / lisätietoa: Tampereen Seutukaavaliitto 1990, julkaisu B174, Pirkanmaan Kulttuurihistorialliset kohteet

7. Iso-Karjula, Karjulan kylä

Kantatalo, 1558. Kurun ensimmäinen talo. Tila todennäköisesti yhä samalla paikalla. Tila on aikoinaan muodostanut Karjulan kylän keskustaa mm. entisen Tyrkkölän tilan kanssa. Hyvin säilynyt tiivis pihapiiri muodostuu useista vanhoista rakennuksista, jotka enimmäkseen näyttävät hyväkuntoisilta. Maisemallinen arvo on erittäin merkittävä; pihapiiri sijaitsee keskellä Karjulan kylän viljelymaisemaa.

ROYK:ssa pihapiiri osoitetaan maatilojen talouskeskusten alueena, jolla ympäristö säilytetään (AM/s). Peltoalueet osoitetaan maisemallisesti arvokkaina peltoalueina (MA).

8. Mäkelä, Hainarin kylä

Hainarin virkatalon torppa 1850-luvulla. Hajanainen pihapiiri muodostuu vain kahdesta rakennuksesta. Tie on kulkenut aiemmin pihan läpi, sittemmin oikaistu kulkemaan pihan ulkopuolelta. Maisemallinen arvo on suhteellisen vähäinen; ei näkyvyyttä järvelle.

ROYK:ssa pihapiiri osoitetaan maatilojen talouskeskusten alueena (AM).

9. Niemi, Petäjälammin kylä

Paappasen rälssitalon (kohde n:o 10) torppa. Pääosin alkuperäisessä asussaan säilynyt hieno pihapiiri muodostuu päärakennuksesta ja lukuisista aitoista. Maisemallinen arvo on vähäinen; ei näkyvyyttä järvelle.

ROYK:ssa pihapiiri osoitetaan maatilojen talouskeskusten alueena, jolla ympäristö säilytetään (AM/s).

10. Paappanen, Petäjälammmin kylä

Vain tilan pellot rantaosayleiskaava-alueella.

Kantatalo, 1600 (rälssitalo). Vanhaa rakennuskantaa ei ole säilynyt, rakennukset 1920-luvulta eteenpäin. Maisemallinen arvo on suhteellisen merkittävä Moisiojärveen ja Näsijärven Paappaslahten rajautuvien peltojen ansiosta.

ROYK:ssa Paappaslahten rantapellot osoitetaan maisemallisesti arvokkaina peltoalueina (MA) ja Moisiojärven rantapellot osoitetaan maatalousalueena (MT).

11. Keihäs, Keihäsjärven kylä

Kantatalo, 1603. Tila todennäköisesti yhä samalla paikalla. Rakennuskanta 1900-luvun alusta. Pihapiiri säilynyt, vaikkakin rakennukset jonkin verran rapistuneet. Maisemallinen arvo on erityäin merkittävä; korkeammalta maastonkohdalta avautuu näkymä järvelle. Lähiympäristössä ei ole kyseisen tilan peltoja.

ROYK:ssa pihapiiri osoitetaan maatalojen talouskeskusten alueena, jolla ympäristö säilytetään (AM/s).

12. Leponiemi, Keihäslahden kylä

Kantatalo isojaossa 1795, entinen Keihäslahden torppa. Ainoa säilynyt rakennus on edustava ja ryhdikäs, hieman rapistunut päärakennus. Metsoittuneen ympäristön vuoksi maisemallinen arvo on suhteellisen vähäinen.

ROYK:ssa pihapiiri osoitetaan maatalojen talouskeskusten alueena, jolla ympäristö säilytetään (AM/s).

13. Lammi, Keihäslahden kylä

Kantatalo isojaossa 1795, entinen Keihäslahden torppa. Tila todennäköisesti yhä samalla paikalla. Suhteellisen hyvin säilynyt pihapiiri koostuu kahdesta asuinrakennuksesta, vanhoista aitoista ja kivinavetasta. Tie kulkee pihan läpi. Laajojen jokirantaan laskevien peltojen ansiosta maisemallinen arvo on suhteellisen merkittävä.

ROYK:ssa pihapiiri osoitetaan maatalojen talouskeskusten alueena, jolla ympäristö säilytetään (AM/s). Peltoalueet osoitetaan maisemallisesti arvokkaina peltoalueina (MA).

14. Hannu, Hannunsaran kylä

Kantatalo. Pihapiiri koostuu useista rakennuksista. Päärakennus on todennäköisesti pidennetty ja ulkoasua muutettu jonkin verran. Talousrakennukset ovat vaihtelevassa kunnossa. Kumpuilevan peltomaiseman ja järvinäkymän ansiosta maisemallinen arvo on merkittävä.

ROYK:ssa pihapiiri osoitetaan maatalojen talouskeskusten alueena (AM). Peltoalueet osoitetaan maatalousalueena (MT).

15. Yli-Rantala, Kahanpään kylä

Kantatalo, 1544, nykyisin leirikeskus. Tila todennäköisesti yhä samalla paikalla. Eheä pihapiiri muodostuu puolesta kymmenestä rakennuksesta. Rakennukset ovat käytössä ja yleisesti ottaen hyväkuntoisen näköisiä. Ympäröivien peltojen ja järvinäkymän ansiosta maisemallinen arvo on merkittävä.

ROYK:ssa pihapiiri osoitetaan matkailua palvelevien rakennusten alueena, jolla ympäristö säilytetään (RM/s).

16. Ala-Rantala, Kahanpään kylä

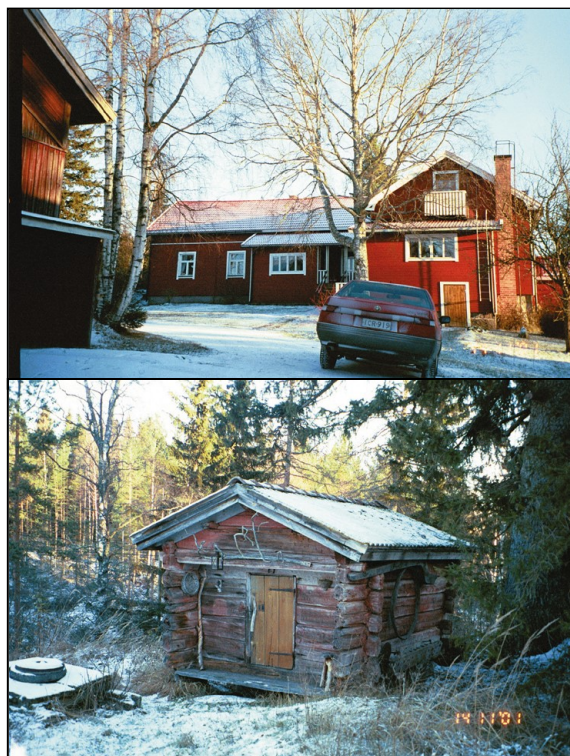
Pihapiiri ei sijaitse rantaosayleiskaava-alueella.

Kantatalo, 1742. Heinittynyt pihapiiri tilallisesti säilynyt. Talousrakennukset heikossa, päärakennus ulkoisesti paremmassa kunnossa. Pihassa paljon vanhoja omenapuita. Pusikoituneen ympäristön vuoksi maisemallinen arvo on vähäinen, ei myöskään järvinäkymää.

17. Niemi, Kaitalahden kylä

Kantatalo, 1580. Lukuisia rakennuksia laajalla alueella, pihapiiri erittäin hyvin säilynyt. Päärakennus osittain peräisin 1700-1800-lukujen vaihteesta, useita talousrakennuksia 1800-1900-lukujen vaihteesta, lisäksi esim. suola-aitta v:lta 1741. Ympäröivien peltojen ansiosta maisemallinen arvo erittäin merkittävä, lisäksi korkeammalta maastonkohdalta näkyvyys järvelle.

ROYK:ssa pihapiiri osoitetaan maatilojen talouskeskusten alueena, jolla ympäristö säilytetään (AM/s). Pellot osoitetaan maisemallisesti arvokkaina peltoalueina (MA).

18. Pölkkyä, Kaitalahden kylä

Niemen tilan lohkotila. Birger Federleyn 1900 suunnittelema kansallisromanttinen huvila, joka on siirretty Tampereelta 1976. Erittäin merkittävä, hyvin entisöity edustava huvila. Maisemallinen arvo suhteellisen merkittävä; mäntykankaan vuoksi rakennus ei helposti näy järveltä, toisaalta pihasta järvinäkymä.

ROYK:ssa pihapiiri osoitetaan erillispientalojen korttelialueena, jolla ympäristö säilytetään (AO/s).

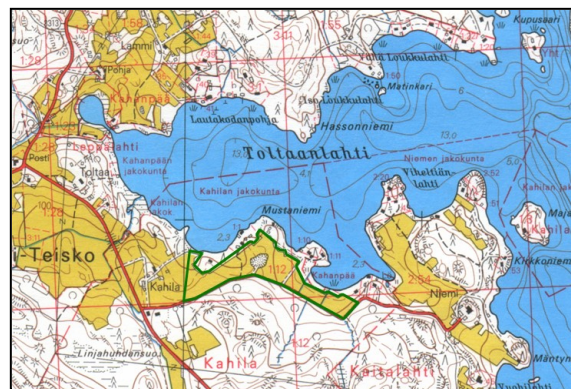
19. Kahila, Kahilan kylä ¹⁾

Vain tilan pellot rantaosayleiskaava-alueella.

Kantatalo. Vanhoista pelloista pääosa edelleen viljeltyjä. Rantaviivan suuntaisten Toltaanlahdelle avautuvien laajojen peltoaukeiden ansiosta maisemallinen arvo on merkittävä.

ROYK:ssa pellot osoitetaan maisemallisesti arvokkaina peltoalueina (MA).

20. Mattila, Leppälahden kylä ¹⁾

Vain tilan pellot rantaosayleiskaava-alueella.

Kantatalo, 1788. Pihapiiri on eheä, useiden hyväkuntoisten ja osin vanhojen rakennusten muodostama kokonaisuus. Maisemallinen arvo on merkittävä; rakennuspaikka sijaitsee metsän reunassa, laajat pellot avautuvat etelään. Tila kuuluu osana Leppälahden kulttuurimaisemaan.

ROYK:ssa pellot osoitetaan maisemallisesti arvokkaina peltoalueina (MA).

21. Vanha-Piuhari, Pengonpohjan kylä

Kantatalo, 1810. Tilallisesti eheä pihapiiri, rakennukset osaa talousrakennuksista lukuun ottamatta ulkoisesti hyväkuntoisia. Päärakennus vuorattu mineriitillä. Maisemallinen arvo on

1) otteita / lisätietoa: Tampereen Seutukaavaliitto 1990, julkaisu B174, Pirkanmaan Kulttuuriympäristö

merkittävä; rakennuspaikka sijaitsee korkeammalla maastonkohdalla, josta avautuu näkymä ympäröiville pelloille, muttei järvelle.

ROYK:ssa pihapiiri osoitetaan maatalojen talouskeskusten alueena (AM). Pellot osoitetaan maisemallisesti arvokkaina peltoalueina (MA).

22. Piuhari, Pengonpohjan kylä

Kantatalo, 1580. Tila todennäköisesti yhä samalla paikalla. Tiheän kuusiaidan rajaama eheä pihapiiri, suurehkot päärakennukset ulkoisesti hyväkuntoisia, eikä niitä ole ulkoisesti muutettu. Pihassa vanhoja lehtipuita. Maisemallinen arvo on merkittävä; rakennuspaikka sijaitsee korkeammalla maastonkohdalla, josta avautuu näkymät ympäröiville pelloille sekä järvelle.

ROYK:ssa pihapiiri osoitetaan maatalojen talouskeskusten alueena, jolla ympäristö säilytetään (AM/s). Pellot osoitetaan maisemallisesti arvokkaina peltoalueina (MA).

23. Ala-Hankala, Pengonpohjan kylä

Kantatalo, 1769. Eheä ja tiivis pihapiiri, ulkoisesti hyväkuntoiset, osin 1800-luvulta peräisin olevat rakennukset sijaitsevat laajalla alueella. Maisemallinen arvo yhdessä kohteen 24 kanssa on erittäin merkittävä; tilat kumpuilevien peltosten ympäröimiä, rajoittuvat jokirantaan. Ala-Hankalasta näkymä järvelle.

ROYK:ssa pihapiiri osoitetaan AM/s. Pellot osoitetaan maisemallisesti arvokkaina peltoalueina (MA).

24. Ylä-Hankala, Pengonpohjan kylä

Kantatalo, 1584. Väljä useiden rakennusten muodostama pihapiiri, joka on säilynyt suhteellisen hyvin. Navetta sijaitsee erillään. Maisemallinen arvo yhdessä kohteen 23 kanssa on erittäin merkittävä; tilat kumpuilevien peltosten ympäröimiä, rajoittuvat jokirantaan. Ylä-Hankalasta ei ole näkymää järvelle.

ROYK:ssa pihapiiri osoitetaan maatilojen talouskeskusten alueena, jolla ympäristö säilytetään (AM/s). Pellot osoitetaan maisemallisesti arvokkaina peltoalueina (MA).

25. Salmi, Pengonpohjan kylä

Poikeluksen taajama-alueella sijaitsevan Pirtti-joen tilan torppa 1820-luvulla. Eheänä säilynyt pihapiiri. Päärakennuksen ulkomuoto on muuttunut, laajennus parhaillaan käynnissä. Maisemallinen arvo on merkittävä; korkeammalta maastonkohdalta avautuu näkymä rantapeltujen yli järvelle.

ROYK:ssa pihapiiri osoitetaan maatilojen talouskeskusten alueena (AM). Pellot osoitetaan maisemallisesti arvokkaina peltoalueina (MA).

26. Kastari, Olkitaipaleen kylä ¹⁾

Kantatalo isojaossa 1795. Tila yhä samalla paikalla. Pihapiiri tilallisesti säilynyt, toisaalta asuinrakennuksen korjaus 1970-luvulla on muuttanut kokonaisuutta merkittävästi. Rakennukset hyväkuntoisia. Maisemallinen arvo ympäröivien peltujen ja rantaan viettävän maaston ansiosta erittäin merkittävä, kuuluu osana Pilpusniemen kulttuurimaisemaan.

ROYK:ssa pihapiiri osoitetaan maatilojen talouskeskusten alueena, jolla ympäristö säilytetään (AM/s). Pellot osoitetaan maisemallisesti arvokkaina peltoalueina (MA).

27. Ristaniemi, Ristaniemen kylä ^{1) 2)}

Kantatalo, 1738. Eheä ja erittäin hieno pihapiiri, joka koostuu lukuisista rakennuksista. 1970-luvun asuinrakennus hieman erillään. Maisemallinen arvo merkittävä; tila on niittyjen ja metsien ympäröimä, näkymä järvelle.

ROYK:ssa pihapiiri osoitetaan maatilojen talouskeskusten alueena, jolla ympäristö säilytetään (AM/s). Pellot osoitetaan maisemallisesti arvokkaina peltoalueina (MA).

28. Lamminperä, Poikeluksen kylä

Kantatalo isojaossa 1795. Väljä pihapiiri, jossa ei juurikaan ole kovin vanhaa rakennuskantaa. Maisemallinen arvo on suhteellisen merkittävä, ympäröivien kumpuilevien peltöjen lisäksi tila sijaitsee maastollisesti tärkeässä kohdassa. Sikkilänjoelle avautuu jonkin verran näkymää.

ROYK:ssa pihapiiri osoitetaan maatalojen talouskeskusten alueena (AM).

29. Mylläri, Olkitaipaleen kylä

1562, entinen pappila, nykyisin Pelastusarmeijan lasten lomakoti. Hyvin säilynyt eheä ja suhteellisen väljä kokonaisuus. Rakennuskanta on peräisin 1800-1900-lukujen vaihteen molemmiin puoliin. Pihan säännöllisesti istutettu puusto on hieinan häiritsevä. Loivasti kumpuilevien peltöjen ja järvinäkymän ansiosta maisemallinen arvo on erittäin merkittävä.

ROYK:ssa pihapiiri osoitetaan matkailua palvelevien rakennusten alueena, jolla ympäristö säilytetään (RM/s). Pellot osoitetaan MA:na.

30. Toikko, Vaakaniemen kylä ¹⁾

Kantatalo, 1562. Tilan paikka on muuttunut; alun perin sijainnut nyk. Ala-Toikon tilan läheisyydessä. Menestynyt kauppahuone 1800-luvun loppupuolella. Erittäin merkittävä kokonaisuus, umpipihiän rajaavat rakennukset hyvässä kunnossa, hoidettu ympäristö. Tilaan on aikoinaan kuulunut 75 rakennusta, nykyisin jäljellä 25. Maisemallinen arvo erittäin merkittävä; pellot laskevat Näsijärven Toikonlahteen.

ROYK:ssa pihapiiri osoitetaan maatalojen ta-

1) otteita / lisätietoa: Tampereen Seutukaavaliitto 1990, julkaisu B174, Pirkanmaan Kulttuuriympäristön selvitys
2) maininta teoksessa: Museoviraston rakennushistorian osaston julkaisuja 16: Rakennetun kulttuuriympäristön selvitys

louskeskusten alueena, jolla ympäristö säilytetään (AM/s). Pellot osoitetaan maisemallisesti arvokkaina peltoalueina (MA).

31. Ala-Toikko, Vaakaniemen kylä

Vain tilan pellot rantaosayleiskaava-alueella.

Toikosta (kohde n:o 30) 1920-luvulla lohkottu tila. Päärakennuksen ja navetan rajaama väljä piha, lisäksi erillinen talouspiha. Rakennukset ulkoisesti hyväkuntoisia. Tila muodostaa Toikon talouskeskuksen kanssa maisemallisesti erittäin arvokkaan kokonaisuuden.

ROYK:ssa pellot osoitetaan maisemallisesti arvokkaina peltoalueina (MA).

32. Leppälahti, Vaakaniemen kylä

Kantatalo isojaossa 1795. Pihapiiri ei ole säilynyt tilallisesti, rakennukset sijaitsevat hajallaan, vanhaa rakennuskantaa säilynyt vain vähän. Maisemallinen arvo on vähäinen ympäristön metsittyneisyyden ja pusikoituneisuuden vuoksi.

ROYK:ssa pihapiiri osoitetaan maatalojen talouskeskusten alueena (AM).

33. Lammi, Kaitalahden kylä

Kantatalo. Päärakennusta on pyritty pitämään kunnossa, pihan talousrakennukset päässeet huonompaan kuntoon. Piha on hieman pusikoitunut. Maisemallinen arvo on merkittävä lähinnä peltojen ja niittyjen avoimuuden vuoksi.

ROYK:ssa pihapiiri osoitetaan maatalojen talouskeskusten alueena, jolla ympäristö säilytetään (AM/s).

34. Suojärvi, Riuttaskorven kylä

Kantatalo isojaossa 1797. Tila todennäköisesti yhä samalla paikalla. Pihapiirin rakennukset kunnossa. Päärakennus 1800-1900-lukujen vaihteen tienoilta. Aitat sijaitsevat pihapiirin ulkopuolella. Pellot ulottuvat pihan välittömään läheisyyteen. Maisemallinen arvo on suhteellisen vähäinen; rantaan laskevan pienen peltolaikun vuoksi näkyvyys järvelle vähäinen.

ROYK:ssa pihapiiri osoitetaan maatilojen talouskeskusten alueena, jolla ympäristö säilytetään (AM/s).

35. Luomajärvi, Riuttaskorven kylä

Kantatalo, 1584. Tilan paikka siirtynyt hieman alkuperäistä ylemmäs. Eheä pihapiiri on tilallisesti säilynyt lukuun ottamatta 1960-luvun ahtaasti sijoitettua asuinrakennusta. Vanhat rakennukset ulkoisesti hyväkuntoisia. 1960-luvun rakennuksesta huolimatta hieno kokonaisuus, joka sijaitsee korkeammalla maastonkohdalla peltojen ympäröimänä. Lisäksi rakennuspaikalta on näkyvyys järvelle, joten maisemallinen arvo on erittäin merkittävä

ROYK:ssa pihapiiri osoitetaan maatilojen talouskeskusten alueena, jolla ympäristö säilytetään (AM/s). Pellot osoitetaan maisemallisesti arvokkaina peltoalueina (MA).

36. Iso-Haukijärvi (ent. Haukijärvi), Riuttaskorven kylä

Kantatalo isojaossa 1797. Useiden rakennusten muodostama eheä ja suhteellisen tiivis pihapiiri. Rakennuksia myös sisääntulotien varressa. Maisemallinen arvo on suhteellisen merkittävä; tila on kumpuilevan peltomaiseman ympäröimä ja korkeammalta maastonkohdalta avautuu näkymä pienelle Haukijärvelle.

ROYK:ssa pihapiiri osoitetaan maatilojen talouskeskusten alueena, jolla ympäristö säilytetään (AM/s).

37. Järvensivu, Aurejärven kylä

Kruununtorppa isojaossa 1797. Tila yhä samalla paikalla. Erittäin tiivis neljältä sivulta suljettu pieni piha. Umpipihan ulkopuolella n. puolikymmentä talousrakennusta. Vaihtelevan kuntoiset rakennukset vapaa-ajan käytössä. Päärakennuksessa katon korjaus käynnissä. Maisemallinen arvo on vähäinen viljelemättä jääneiden peltojen vuoksi. Ympäristö on osittain metsittynyt ja näkyvyys järvelle katkennut.

ROYK:ssa pihapiiri osoitetaan maatilojen talouskeskusten alueena, jolla ympäristö säilytetään (AM/s).

38. Ainesjärvi, Aurejärven kylä

Kantatalo isojaossa 1797. Säilyneitä rakennuksia on vain kaksi, joten selvää pihapiiriä ei hahmotu. Asuin(?)rakennus on erittäin vaatimaton. Talousrakennus tyyliltään persoonallinen, mutta huonokuntoinen. Maisemallinen arvo on erittäin vähäinen; pellot ovat metsittyneet ja näkyvyys järvelle katkennut.

ROYK:ssa pihapiiri osoitetaan maatilojen talouskeskusten alueena (AM).

39. Saksa, Aurejärven kylä

Kantatalo, 1573. Pihapiiri on säilynyt tilallisesti eheänä. Uusi asuinrakennus tyyliltään kokonaisuudesta poikkeava, vanha päärakennus huonokuntoinen. Maisemallinen arvo on suhteellisen vähäinen; ei näkymää järvelle, pellot ovat viljeltyjä. Ympäristön maasto on suhteellisen mäkistä.

ROYK:ssa pihapiiri osoitetaan maatilojen talouskeskusten alueena (AM).

40. Pusu, Aurejärven kylä

Kantatalo, 1573. Pihapiiri jokseenkin säilynyt, yhtenä rajaavana rakennuksena ajoneuvohalli. Maisemallinen arvo on suhteellisen vähäinen; osittain peltojen ympäröimä, ei näkyvyyttä järvelle, kauempana eri ikäistä mäntymetsää (osa ollut aikoinaan peltoa?).

ROYK:ssa pihapiiri osoitetaan maatilojen talouskeskusten alueena (AM).

41. Tervajärvi, Aurejärven kylä

Vain osa tilan pelloista rantaosayleiskaava-alueella.

Kruununtorppa isojaossa 1797. Pihapiiri on vanhojen rakennusten rajaama tiivis ja eheä kokonaisuus. Pihan ulkopuolella lisäksi useita talousrakennuksia. Maisemallinen arvo on kohtalainen; korkeammasta sijainnista huolimatta järvelle ei avaudu selvää näkymää, pienehköt peltoaukeat sijaitsevat hajallaan.

ROYK:ssa tilan ranta-alue pienine peltoalueineen osoitetaan maa- ja metsätalousvaltaisena alueena (M).

42. Puntanen, Riuttaskorven kylä ¹⁾

Kantatalo, 1572. Rakennukset sijaitsevat erillään eivätkä siksi rajaa selkeää pihapiiriä. Isompi asuin-/vapaa-ajanrakennus on luultavasti siirretty muualta, koska sitä ei näy peruskartassa. Korkeammasta maastonkohdasta ja rannan läheisyydestä huolimatta maisemallinen arvo on vähäinen; peltoja ei ole viljelty, ja ympäristö on metsittynyt. Tilan mailla on mainittu olevan vanha uhrikivi, mylly.

ROYK:ssa pihapiiri osoitetaan maatilojen talouskeskusten alueena, jolla ympäristö säilytetään (AM/s).

1) otteita / lisätietoa: Tampereen Seutukaavaliitto 1990, julkaisu B174, Pirkanmaan Kulttuurihistorialliset kohteet

43. Ikonen, Petäjälammin kylä ¹⁾

Kantatalo, 1562. Tila todennäköisesti yhä samalla paikalla. Erittäin hieno neljältä sivulta rajattu pihapiiri. Rakennukset pääosin säilyneet. Lukuisia talousrakennuksia pihapiirin ulkopuolella. Maisemallinen arvo on suhteellisen merkittävä; tilan pellot avautuvat länteen mantereeseen puolelle ja tielle, ei varsinaisesti näkymää järvelle.

ROYK:ssa pihapiiri osoitetaan maatalojen talouskeskusten alueena, jolla ympäristö säilytetään (AM/s). Pellot osoitetaan maisemallisesti arvokkaina peltoalueina (MA).

44. Petäjäniemi, Karjulan kylä

Kantatalo isojaossa 1796. Eheä ja väljä, suhteellisen edustava pihapiiri. Melko metsäisen ympäristön vuoksi maisemallinen arvo suhteellisen vähäinen, ei myöskään järvinäkymää. Lähiympäristössä toiminnassa olevaa kivilouhintaa.

ROYK:ssa pihapiiri osoitetaan maatalojen talouskeskusten alueena, jolla ympäristö säilytetään (AM/s).

45. Mustalahti, Hainarin kylä

Hainarin virkatalon torppa, 1850-luku. Avonainen, hoidettu pihapiiri. Asuinrakennus huolella kunnostettu. Maisemallinen arvo on vähäinen; ympäristö on suhteellisen metsäistä, eikä järvelle avaudu näkymää, lähistöllä hieman kumpuilevia peltoja.

ROYK:ssa pihapiiri osoitetaan maatalojen talouskeskusten alueena (AM).

Tampereella 7. elokuuta 2002
Maa ja Vesi Oy